

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אכילה והנאה שלא כדרך באיסורי תורה

(כ"ד ב') אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין (איסורי אכילה) שבתורה, אין לוקין עליהן אלא (אם אכלו) דרך אכילתן (הרגילה).

למעוטי מאי?

אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם אכל חֶלֶב חי שפטור (שהדרך לבשלו).

איכא דאמרי, אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל איסורין (איסורי הנאה) שבתורה, אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן (הרגילה).

למעוטי מאי?

אמר רב שימי בר אשי: למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו (לרפואה) שהוא פטור (שחלב אין דרך הנאתו אלא בהבערה ולמשוח עורות. ולא לרפואה), וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור (ממלקות).

אתמר נמי, אמר רב אחא בר עויא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו, פטור, לפי שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתן.

אמר רבי זירא: אף אנן נמי **תנינא**: אין סופגין את הארבעים משום ערלה, אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד. ואילו מתותים תאנים ורמונים, לא. מאי טעמא? לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן?

אמר ליה אביי: בשלמא אי אשמעינן פרי גופא דלא קאכיל ליה דרך הנאתו, שפיר. אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא.

אמר אביי: הכל מודים (אפילו הלשון השני) בכלאי הכרם שלוקין עליהן אפילו שלא כדרך הנאתן. מאי טעמא? משום דלא כתיב בהו "אכילה".

ומסיק אביי דבשר וחלב נמי לוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתו. דאטו בבשר בחלב "אכילה" כתיבה ביה?!

שיטות הראשונים

איכא דאמרי וכו' כל איסורין אין לוקין אלא כדרך הנאתו: כתב הר"ן, דהאי לישנא מפיש היתרא טפי מלישנא קמא. דללישנא קמא אפילו שלא כדרך הנאתו, הנאה מיקריא, ולוקה עליה משום איסורי הנאה. וללישנא בתרא כי היכי דאכילה שלא כדרכה לא מקריא אכילה, הכי נמי הנאה שלא כדרכה לא מיקריא הנאה. וכעין זה **ברי"ד**!

הנאה מאיסורי הנאה שלא כדרך: פסקו הפוסקים כמימרא דרבי יוחנן וכלישנא בתרא. דעת **תוספות**, **רא"ש**, **ר"ן**,

¹ זה לשונו: חֶלֶב אין דרך הנאתו אלא בהבערה או למשוח בו עורות, ואינו עשוי לרפואה. ואם נתרפא בו פטור, דהוי שלא כדרך הנאתו ולא חשיבה הנאה. וכל שכן אם אכלו חי שהוא פטור. שאין זה דרך אכילתו. וללישנא קמא, דווקא כששינה בדרך אכילתו פטור; אבל בהנאתו, בכל טעדקי דמיתתהני חשוב הנאה וחייב. וראה בחידושי רבינו דוד שביאר באופן אחר, דמשום דאפקיה רחמנא בלשון אכילה, מקשינן הנאה לאכילה, דלא מיתסר אלא כדרך. מקורות - ר"ן (חי' ד"ה איכא דאמרי). רי"ד (פסקיו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה ש"ת
כט כסלו תשפ"א
מסכת: פסחים | פרק: א | דף: כ"ד

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ריטב"א, ואוהל מועד, דאיסורא דרבנן עכ"פ איכא². ובמקום חולי, אע"פ שאין בו סכנה, מותר. **והמרדכי והאגודה** כתבו בשם **ראבי"ה** שמותר אף מדרבנן. וכן משמע דעת **תוספות** (קידושין).³

איסור ערלה במשקים היוצאים מפירותיהם: כתב **הרמב"ם**, "הטבל, והחדש, וההקדש, וספיחי שביעית, והפלאים, והערלה - משקין היוצאין מפירותיהן אסורין כמותן, ואין לוקין עליהן; חוץ מין ושמן שלערלה ויין שלכלאי הפך, שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן".⁴

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות עבודה זרה, סי' קנה)

ג. בשאר אסורים מתרפאים במקום סכנה, אפלו דרך הנאתו. ושלא במקום סכנה, כדרך הנאתו אסור; שלא כדרך הנאתו, מותר, חוץ מכלאי הפך ובשר בחלב שאסורים אפלו שלא כדרך הנאתו אלא במקום סכנה.

הגה: ועין לעיל סימן קכ"ג. יש אומרים דכל אסורי הנאה מדרבנן מותר להתרפאות בהן אפלו חולה שאין בו סכנה. (ר"ן פכ"ש בשם י"א וריב"ש סי' מ"ה). ואפלו יין נסך, בזמן הזה, מותר להתרפאות בו ולעשות ממנו מרחץ אף על פי שהוא כדרך הנאתו, ובלבד שלא יאכל וישתה האסור, הואיל ואין בו סכנה. וכל שכן דמותר לזלף יין על גבי אש, דאפלו לבריא מותר, דריחא לאו מלתא היא. (א"ר פלל ל"ט).

מותר לשרוף שרץ או שאר דבר אסור ולאכלו לרפואה, אפלו חולה שאין בו סכנה, חוץ מבפצי עבודת כוכבים. (א"ר פלל ל"ב) וכל חולה שמאכילין (לו) אסור, צריכים שתהא הרפואה ידועה או על פי ממוחה. (שם פלל נ"ט). ואין מתירין שום דבר אסור לחולה, אם יוכל לעשות הרפואה בהתר כמו באסור אף על פי שצריך לשהות קצת קדם שימצא ההתר, מאחר שאין סכנה בדבר. (בית יוסף ותשובת הרשב"א סוף סימן קל"ד).

² מדקאמר ליה רבי יוחנן אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתו, משמע מלקות הוא דליכא, הא איסורא מיהא איכא. רא"ש.

³ ודעת המגיד משנה (הל' מאכלות אסורות ח, טז) שדין איסור הנאה כדין חצי שיעור, שאסור מהתורה, ואין לוקין עליו. וראה עוד כסף משנה (הל' יסודי התורה ה, ח). מקורות - אגודה (פסחים, פ"ב, כ"ד ב'). תוספות (שבועות כ"ב ב', ד"ה אהיתרא; עבודה זרה י"ב ב', ד"ה אלא; קידושין נ"ו ב', ד"ה המקדש). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות יד, י). ראבי"ה (ח"ב, פסחים סי' תנו). רא"ש (סי' ב). ר"ן (חיל' כ"ד ב', ד"ה איכא). ריא"ז (הלכה א, סעי' ז). אוהל מועד (שער הרפואה הארוך, דרך א, בסופו). מרדכי (סי' תקמה).

⁴ מקורות - רמב"ם (הל' מאכלות אסורות י, כב).